

Acrobalen o



Het is vandaag een bijzondere dag in het circus. De voorstellingen zijn afgelopen. Maar de tent wordt niet afgebroken. Het is juist extra druk in de tent. Maar het zijn geen gewone bezoekers. Het zijn allemaal circusartiesten die op bezoek zijn. Van overal zijn ze gekomen. Het circusterrein staat vol vreemd uitziende wagens. En je hoort allerlei vreemde talen spreken. Die bezoekers zijn er om hun kunsten te laten zien. De vader van Bonkie en Uk bekijkt iedere kunst. En dan kiest hij uit wie het volgend jaar met het circus mee mag doen ... (2)

Zo begint één van de verhaaltjes uit Bonkie en Uk en zo wordt ook elk jaar in het circus gezocht naar nieuwe acts en nieuwe programma's. Weliswaar niet meer op de wijze waarop de vader van Bonkie en Uk dit afhandelt. Maar toch, dit is een belangrijke taak die weggelegd is voor de programmaverantwoordelijke van het circus. Wie deze taak op zich neemt is in elk circus verschillend. Het hangt van de grootte van het circus af of dit een aparte functie is of dat de opperstalmeester dit bij zijn takenpakket heeft. De concurrentie in de circuswereld is hard en het is van belang om zijn programma met zorg te kiezen. Zorgen dat je voorstelling van het begin tot het einde blijft boeien is de uitdaging. Heel wat circussen kiezen tegenwoordig voor een thema waarbinnen ze hun show uitbouwen (bv. circus Ronaldo). Daarnaast blijven heel wat circussen vasthouden aan het traditionele familiecircus met aandacht voor de traditie, de herkenbaarheid en de warme nostalgie (bv. Magic Circus, Circus Rose-Marie Malter).

Maar waar komt dit circus vandaan?

Het woord circus betekent cirkel en komt van het Latijn. Het werd gebruikt voor de renbanen waar de Romeinen wagenrennen hielden.

De grondlegger van het circus zoals wij het nu kennen is Philip Astley, een Engelse sergeant die in 1770 zijn kunsten te paard toonde in een piste met een tribune er omheen. Hij nodigde (koord)dansers en clowns uit om tussen de paardenummers op te treden en liet ook een permanent gebouw bouwen om zijn optredens te verzorgen. Hij ontdekte dat paardenummers makkelijker verliepen in een cirkel en zocht de ideale grootte uit. In 1774 trok hij naar Parijs en kende daar veel succes met zijn circusnummer.

In de 19de eeuw ontstonden er in Engeland en Frankrijk overal circussen, vaak familiecircussen. De circus traditie waaide ook over naar Amerika. Rond 1830 ontstond hier de eerste rondreizende

circustent zoals wij ze nu nog kennen. Hier werden voor het eerst wilde dieren geïntroduceerd. In Europa speelden de circussen tot 1850 in vaste gebouwen.

In de tweede helft van de 19de eeuw werd er meer nadruk gelegd op snelheid en sensatie. De paardendiscipline (hoge school, dressuur, acrobatiek) bleef de belangrijkste afgewisseld met korte acts gebracht door meer gespecialiseerde artiesten.

Doorheen de tijd kennen heel wat acts een evolutie. Bij de clowns krijgen we vernieuwing door het ontstaan van Domme August tegenover Pierrot. Intussen kennen we ook muzikale clowns, dressuurclowns en acrobatische clowns. De koorddansers kennen een grote technische vernieuwing door de vervanging van de slappe koord door een staaldraad waar hij een echte evenwichtskunstenaar wordt.

Waar aanvankelijk roofdieren enkel tentoongesteld werden, komen ze gaandeweg als echte acts in het programma. Recent zijn er veel reacties tegen zogenaamd 'dierenmisbruik' en wil men dieren afschaffen in het circus. Praat je met een echte dompteur of dierentemmer dan merk je dat de liefde voor de dieren, het aanvoelen van de dieren en positief met hen communiceren noodzakelijke voorwaarden zijn om met dieren te werken en hen trucs aan te leren. Vroeger waren de dieren eigendom van de directeur van het circus en moest je de opgelegde trucs vertonen. Nu zijn de dieren eigendom van de dierentemmer en kan hij zelf aanvoelen wat het dier die voorstelling aankan en de inhoud van de voorstelling eventueel wat aanpassen. Zo'n dierenact is een dure aangelegenheid want je moet zorgen voor de verzorging - en dat wil vaak zeggen heel wat kilo's vlees - van je dier. Kleine circussen hadden vaak geen grote dierenacts (met wilde dieren). Zij kozen voor het werken met huisdieren. Ook dit sloeg aan, zeker bij de boerenbevolking omdat het gewone tot 'magische prestaties' in staat bleek.

In het begin van de 20ste eeuw ontstonden grote circussen in Europa zoals Knie en Krone, Het Russisch staatscircus. In Nederland kende men Carré en van Bever.

Ook bij ons vind je circussen met verre roots in het verleden. Het circus Ronaldo van Jan Van den Broeck, alias Johny Ronaldo, gaat terug tot 1842 wanneer de Gentenaar Adolf-Peter van den Berghe op zijn vijftiende van huis wegliep en zich aansloot bij een circus. Hij begon er als paardenknecht maar werd snel één van de beste acrobaten uit zijn tijd. Hij huwde met Maria Cronenberg, de dochter van een rondtrekkend theatergezelschap en zo werden twee tradities samengebracht. Zij brachten overal theater, circus en pantomime: de basis van de mengvorm die het Circus Ronaldo nu ook nog brengt. Circus Ronaldo brengt voorstellingen die expliciet verwijzen naar de commedia dell'arte maar die ook verweven zijn met traditionele circusacts.

Het circus Bouglione, circus van de Belgen, keert voor zijn roots terug naar de Pakistaanse zigeuners. In de 18de eeuw trekken ze in Italië rond met beren. Begin 20ste eeuw is het een rondtrekkende dierentuin die vanaf 1924 een echt circus wordt waar gewerkt wordt met paarden, olifanten en wilde dieren. Met het huidige Circus Alexandre Bouglione is reeds de zevende generatie aan de slag.

Na wereldoorlog twee ontstaan heel wat circussen die ons land doorkruisen en die met ups en downs al of niet kunnen overleven.

De laatste jaren bestaat er bij kinderen een grote interesse om zich te verdiepen in circustechnieken. Zeker 2000 kinderen en jongeren proberen zich hierin elk jaar te bekwamen in één van de vele circus scholen of -kampen. Sinds 2002 voert de Vlaamse overheid een duidelijk circusbeleid en hebben zij zeven circussen erkend: Magic Circus, Circus Monelly, Circus Pauwels, Circus Picolini, Circus Ronaldo, Circus Rose-Marie Malter en het

Wiener circus. Verschillende circussen hebben ook specifieke programma's naar scholen toe.

Wil je meer weten over het circus dan kan je terecht in het Huis van Alijn in Gent waar het Belgisch circusarchief te vinden is. Belangrijke motor achter dit archief is Andre De Poorter die van jongsaf aan reeds geboeid was door circusspektakels. Hij bundelde zijn informatie in het boek 'Belgische circussen en foor-theaters. Van Blondin tot Ronaldo', Lannoo, 2005, 159 p.

In het project Acrobaleno legt

Dankant de link tussen circus en dans. Voor de verschillende dansen hebben we ons laten inspireren door bewegingen of figuren uit het circus. Je kan een keuze maken uit verschillende dansen per leeftijdscategorie en de opperstalmeester kan zijn vaardigheid oefenen in het pittig aan elkaar praten van de acts. Tussendoor zorgen de clowns voor een humoristische noot. Een project waarbij je iedereen aan het dansen kan krijgen.

Hilde Vantilt

(1) In de circustent: uit Het grote liedjesboek. Houten, Van Holkema & Warendorf, 1998, p 22 (licht aangepaste versie)

(2) Bonkie en Uk. Burny Bos, Haarlem, Oberon, 1987.

Bronnen:

1. Themanummer Traditie, jaargang 12, nr.2, -2006
2. De ontbrekende schakel. Circus Ronaldo tussen traditioneel circus en theatercircus. Jan Stofferis.
www.vcv.be/mores_be
3. Ontstaan. Users.skynet.be/zoekheteensop/circus.htm
4. Circus Bouglione. www.circusbouglione.be